

‘Marc Coucke heeft gewroet en lef getoond. Maar hij heeft ook veel geluk gehad. Laten we dat niet vergeten’

Armoedebestrijding is en blijft een probleem in België. Staatssecretaris Zuhail Demir (N-VA) geeft toe dat zij de laagste uitkeringen niet meer zal optrekken tot het armoedeniveau. Vlaams minister Liesbeth Homans (N-VA) weet dat ze haar plan om de kinderarmoede te halveren niet zal verwezenlijken. Wat moeten we doen? Drie experts geven concrete tips. ‘Wat zeker niét zal helpen, zijn 1 euro-maaltijden.’

JAN ANTONISSEN

Het scherpst is **Ive Marx**, professor sociale en economische wetenschappen aan de Universiteit Antwerpen. **IVE MARX** «We schieten niet op. Het armoedecijfer blijft relatief hoog in dit land, al tientallen jaren, en toch beweegt er niets in het denken, niet ter linkerzijde maar ook niet ter rechterzijde. Ik stel een koppige onwil vast om het beleid, waaraan we nu al zo lang vasthouden, om te gooien.

»Met ons activeringsbeleid zullen we er niet komen, dat is intussen duidelijk. Vroeger zei men dat onze arbeid te duur was: daardoor was er te weinig werkgelegenheid. Maar nu de lasten op arbeid zijn verlaagd, zien we dat de werkloosheid hoog blijft, met name bij laaggeschoolden. De mensen met de minste kansen op de arbeidsmarkt – jongeren zonder diploma, migranten – genieten te weinig van de lastenverlaging. Die komt in de eerste plaats de werkgevers ten goede. We sub-

sidiëren werkgevers via talloze kanalen.

»De taxshift is nog zo’n voorbeeld. Dat is geen verschuiving van belastingen, maar een drastische verlaging van de werkgeversbijdragen. En toch blijft België tot de zwakst presterende Europese landen behoren wat betreft de toename van jobs en de afname van de werkloosheid. Het illustreert het failliet van dit beleid.

»Het beleid is wél een opsteker voor de werkgevers én de mensen die het al goed hebben – de meeste werknemers. Want laten we niet vergeten: door die lastenverlagingen wordt het makkelijker voor de sociale partners om een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst af te sluiten en werknemers een loonsverhoging te geven.

»Er zijn twee opties: of we geven nog meer uit en we verhogen de belastingen, of we verschuiven de uitgaven. In een land waar het overheidsbeslag al 52 procent is, lijkt de eerste optie weinig realistisch. Maar de tweede optie betekent dat

de mensen die nu van het systeem profiteren, zullen moeten inleveren. Een ongemakkelijke waarheid, maar als we die niet onder ogen willen zien, zijn alle verdere tips nutteloos.»

1. VEEL GELUK

Ook bijzonder bedreven in het formuleren van ongemakkelijke waarheden is **Andreas Tirez**, kernlid van de denktank *Liberales*. Hij gelooft niet in het populaire idee dat mensen hun succes aan zichzelf te danken hebben.

ANDREAS TIREZ «Voor succes heb je drie dingen nodig: talent, hard werk en geluk. Maar succesvolle mensen vergeten dat laatste meestal. Ten onrechte: ze hebben gemiddeld meer geluk gehad dan mensen zonder succes. De selfmade man bestaat niet. In Vlaanderen heb je veel mensen met talent die hard werken, maar je hebt slechts enkele miljonairs van het niveau van **Marc Coucke**. Zeg ik daarmee dat Coucke zijn succes gestolen heeft? Nee, integendeel: hij heeft gewroet en hij heeft op cruciale ogenblikken lef getoond, maar hij heeft ook een flinke dosis geluk gehad. Laten we dat niet uit het oog verliezen.

»**Ben Bernanke**, de voormalige voorzitter van de Amerikaanse centrale bank, zei ooit tegen afzwaaiende studenten van de universiteit van Princeton: ‘Jullie hebben veel talent, jullie hebben ongetwijfeld hard gewerkt, maar jullie moeten je geluk wel delen. Alleen op die manier kan er een rechtvaardig systeem ont-

IVE MARX

ANDREAS TIREZ

WIM VAN LANCKER

staan.’ Hij had volkomen gelijk: gelukzakken moeten delen. Alleen zo houden we onze samenleving ethisch aanvaardbaar.»

2. HOGERE UITKERINGEN

MARX «De uitkeringen zijn te laag – en soms véél te laag – voor de mensen die ze echt nodig hebben. Ze moeten omhoog. Minder mensen zouden in de toekomst meer moeten krijgen.

»Hoe betalen we dat? We zullen langer werken. En we zullen ook met meer werken. Op zich is dat een gunstige evolutie: nergens ter wereld zijn werknemers beter beschermd dan in België. Maar nergens zijn ook zoveel laag-

geschoolden of migranten van de eerste en tweede generatie werkloos. Die mensen moeten weer aan het werk. In de sector van de laagbetaalde arbeid, jammer genoeg, veel andere mogelijkheden zijn er niet voor werknemers met weinig kwalificaties. Maar die sector is ontzettend klein in ons land. In Nederland is 15 procent van de werknemers voor minder dan 2.100 euro bruto per maand aan de slag. In België is dat 4 procent.

»Onze arbeidsmarkt is te rigide. Laten we komaf maken met onze al te strakke voorwaarden en regelgeving en ons flexibel opstellen. Ik heb geen bezwaar tegen lonen die in de

buurt van het minimumloon komen. Of lonen voor jongeren die lager zijn dan het globale minimumloon. Maar in België is dat nog altijd een taboe. Het wordt weggezet als een neoliberale recept, terwijl het veel meer is dan dat. Het is een progressief project. Laten we hervormen: de bemoeienissen van overheidswege verminderen en de arbeidsmarkt flexibeler maken naar het voorbeeld van Zweden en Nederland, landen die het beter doen op het vlak van werk én armoede.

»Je creëert jobs die anders aan onze neus voorbijgaan. Bannen in de dienstensector vooral: de logistiek, de kleinhandel, de verkoop. Maar we reageren te

langzaam, we dreigen weer de boot te missen. Neem bijvoorbeeld de nieuwe wet-**Peeters** op de nachtarbeid: dat is een halfslachtig compromis geworden. Daarmee haal je de e-commerce echt niet naar België.

»Oké, lage lonen zijn geen wonderrecept. Een alleenstaande ouder met twee kinderen zal zijn gezin niet kunnen onderhouden met één laag loon. Die moet extra kinderbijslag krijgen. En steun via een belastingkrediet.»

3. KINDEREN EERST

Wim Van Lancker, docent sociaal werk en sociaal beleid aan de KU Leuven, zit op dezelfde lijn als Ive Marx als het gaat om

de kinderbijslag. Die is niet in het voordeel van de kwetsbaarste gezinnen.

WIM VAN LANCKER «Vanaf 2019 heeft Vlaanderen een nieuwe regeling voor de kinderbijslag. Na veel discussie heeft men ervoor gekozen een hoog basisbedrag voor iedereen uit te trekken. Het zijn vooral de kleine gezinnen en de gezinnen uit de middenklasse die daarvan profiteren, niet de kwetsbaarste gezinnen, die doorgaans veel kinderen hebben. Ik noem dat een gemiste kans.

»Mijn voorstel is: verlaag het basisbedrag, geef minder aan wie het niet echt nodig heeft, en besteed het vrijgekomen budget aan gezinnen in armoede. Het zou een directe impact hebben op het armoederisico.»

TIREZ «Voor links is armoede vooral te wijten aan factoren in de samenleving, voor rechts is het eerder een kwestie van persoonlijke verantwoordelijkheid. Voor beide stellingen valt wel iets te zeggen. De discussie is moeilijk te beslechten. Maar één ding is zeker: kinderen zijn nooit verantwoordelijk. Een 5-jarige kan er niet aan doen dat zijn ouders werkloos zijn, dat de woning vochtig en schimmelig is en zijn brooddoos leeg. Daarom: leg de focus op het kind. Maak de hele maatschappij kindvriendelijker. Spendeer geen zotte bedragen aan grote voetbaltempels, maar laat kinderen gratis voetballen in clubs. Hetzelfde kun je doen voor cultuurbeleving, de jeugdbeweging én de maaltijden op school, die overigens ook van hoge kwaliteit zouden moeten zijn. Maaltijden voor alle kinderen, om niemand te stigmatiseren, waarom niet?»

► **VAN LANCKER** «Beleidsmakers vertellen graag dat goede kinderopvang de armoede uit de wereld zal helpen: ouders kunnen uit werken gaan waardoor het gezinsinkomen stijgt, kinderen ontwikkelen zich sneller waardoor ze het later beter doen op school en op de arbeidsmarkt. Die redenering klopt. Alleen: kinderen uit arme gezinnen gaan veel minder naar de kinderopvang.

»De plaatsen in de kinderopvang zijn beperkt. Je moet er snel bij zijn. Voor mensen die op zoek naar werk zijn, uitzendwerk verichten of flexibele uren hebben, is het niet eenvoudig om zich op tijd in te schrijven. Bovendien heeft de Vlaamse regering in 2015 de prijs voor gezinnen met lage inkomens verviervoudigd: in plaats van 1 euro betalen ze nu 5 euro voor een dag in de crèche. Voor wie weinig heeft, is het een groot verschil. Kinderopvang is een schoolvoorbeeld van het mattheuseffect: de rijken profiteren er meer van dan de armen. Daarom zeg ik: organiseer kinderopvang op plekken waar de nood het hoogst is, in arme wijken.»

TIREZ «Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat kansarme kinderen die van jongs af aan worden ondersteund, later makkelijker werk vinden, minder crimineel gedrag vertonen en gezonder zijn. En het effect is nog groter als de ondersteuning vanaf de geboorte begint, of zelfs nog vroeger.

»**James Heckman**, een Amerikaanse arbeidseconoom die de Nobelprijs voor de Economie heeft gekregen, heeft dat grondig onderzocht: in zijn programma begeleidde een hulpverlener een gezin twee keer per week zeer intensief. Hij schat het jaarlijkse rendement van zo'n investering op 7 à 10 procent.»

4. BLIJVEN LEREN

MARX «Wij zitten met een diploma-obsessie. Zonder een welbepaald diploma, getuigschrift of certificaat kom je voor veel

Wim Van Lancker: 'Armoede lijkt voor geen enkele Belgische politieke partij een prioriteit.' (Foto: Liesbeth Homans)

beroepen niet in aanmerking. En een hoog diploma gaat gepaard met een hoge verloning. Tegelijk zijn we geneigd de diploma's van de nieuwkomers niet te erkennen: we schermen onze samenleving daarvoor af. Dat is zorgwekkend, omdat we veel mensen met een migratieachtergrond hebben.

»We zijn ook nog altijd een land waar veel jongeren zonder diploma de school verlaten. We moeten inzetten op levenslang leren. Dat klinkt misschien als een modieus *buzzword*, maar de Scandinavische landen en Nederland investeren ontegenzeggelijk veel meer in het opleiden en bijscholen van mensen op de arbeidsmarkt.

»Als je jezelf blijft omscholen, zul je ook langer aan de slag blijven. Het opleiden en trainen van mensen heeft een aanzienlijk hoger rendement dan het subsidiëren van werkgevers, waar wij nu het meeste geld aan uitgeven.

»Door in uitkeringen te snijden en werklozen te koeioneren en te bestraffen, activeer je ze niet. Dat doe je wel als je hen actief ondersteunt en begeleidt. Het geld dat nu naar werkgevers gaat om mensen met zwakke profielen aan te werven, zou beter besteed worden aan die mensen zelf – of liever: aan degenen die hen begeleiden. Het geld dat nu naar taxshifts,

lastenverlagingen en dienstcheques gaat, kan véél beter worden gebruikt.»

5. GEEF HUURSUBSIDIE

VAN LANCKER «Onze woningmarkt is niet aangepast aan de noden van gezinnen met een laag inkomen die huren. De huurprijs is hun grootste kostenpost. Zij moeten het vaak stellen met ongezone woningen op slechte plekken. Er is amper financiële steun voor die huurders, en er zijn ook weinig sociale woningen. Mijn advies: zet de woonbonus, de fiscale ondersteuning voor huiseigenaars, geleidelijk om in steun voor huurders. Die woonbonus kost de overheid anderhalf miljard euro. Op lange termijn kunnen we daarmee meer sociale woningen bouwen, op korte termijn kunnen we een huursubsidie invoeren. Onderzoek wijst uit dat zo'n subsidie een grote impact op het armoederisico heeft. Het is zo'n duidelijke keuze, dat je je afvraagt waarom we het nog niet hebben gedaan.

»In de politiek geldt de ongeschreven regel: 'We mogen niet aan de middenklasse raken.' Maar je zou de woonbonus voor de hoogste inkomens kunnen afschaffen. Of de woonbonus voor een tweede woning. Dat lijkt allemaal niet aan de orde. Liesbeth Homans, Vlaams minister voor Armoede én Wo-

nen, zei twee maanden geleden nog: 'We gaan niet aan die woonbonus raken.'»

6. CREËER JOBS

VAN LANCKER «Wie werk heeft, heeft een lager risico op armoede. Kinderarmoede vind je vooral bij alleenstaande moeders en gezinnen die niet uit de Europese Unie afkomstig zijn. Vaak zijn het laaggeschoolden, die weinig kans maken op de arbeidsmarkt. Daarom moet de Vlaamse overheid meer inzetten op het creëren van banen in de sociale economie, waar meer kwetsbare werknemers betere kansen krijgen. Onderzoek wijst uit dat migranten van buiten de Europese Unie, alleenstaanden en laaggeschoolden daar meer aan de bak komen.

»Toch wordt die sector stiefmoederlijk behandeld: de afgelopen jaren waren er nauwelijks investeringen. Dat is doodjammer. De sociale economie kan inspelen op de nood die de vrije markt niet lenigt. Zet mensen aan het werk in rusthuizen en ziekenhuizen. De zorgsector is onderbezet, dat weten we allemaal.»

MARX «Je hebt mensen die werken en toch niet rondkomen. Om hen te helpen hebben we nieuwe vormen van herverdeling nodig. In Angelsaksische landen zoals Ierland, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, maar evengoed in Zweden of in Nederland, geven ze belastingkredieten aan gezinnen met lage inkomens. Die gezinnen betalen geen belasting of sociale lasten. Dat werkt, maar er zijn ook nadelen aan het systeem verbonden. Mensen uit die gezinnen lijken minder geneigd zich nog op te werken in de samenleving. De administratie is ook complex: de belastingdienst moet de echte lage inkomens kunnen onderscheiden van de andere – van zelfstandigen, bijvoorbeeld, die zichzelf een laag loon uitkeren.»

7. HELP DE ARMEN

TIREZ «De inkomensongelijkheid in België is laag, we herverdelen veel. Dat is prima. Maar herverdelen we ook goed? Nee, want in Duitsland, waar de ongelijkheid groter is, is er minder kindarmoede. Dat zie je ook als je naar de statistieken kijkt van het aandeel van de sociale uitgaven dat naar de laagste inkomens gaat. Dat is maar zo'n 5 procent groter dan wat er naar de hoogste inkomens gaat. We moeten selectiever in onze sociale uitgaven zijn. En we moeten iedereen geven waarop hij recht heeft. Meer dan een kwart van de mensen die in aanmerking komen voor een leefloon, vragen het niet aan. Dat zijn er dubbel zoveel als degenen die onterecht genieten van een leefloon.»

VAN LANCKER «Voor gezinnen met lage inkomens bestaan er heel wat goede regelingen waar de betrokken gezinnen veel te weinig gebruik van maken. De procedure is te ingewikkeld of ze hebben er geen weet van. Je kunt dat voorkomen door databanken met elkaar te kruisen. De lokale overheden moeten daar een belangrijke rol in spelen. Zij staan het dichtst bij de gezinnen, zij kunnen controleren of de gezinnen hun rechten wel laten gelden. Daarvoor zijn loketten nodig waar mensen terecht kunnen, en sociaal werkers die bij mensen thuis komen. Dan moet je investeren in lokale besturen.

»Het zal niet volstaan om de armoede te doen verdwijnen, daarvoor is het probleem te ingewikkeld, maar het kan wel het begin van een langetermijnvisie zijn. Wat in elk geval niet zal helpen, zijn de 1 euro-maaltijden van minister Homans. Dat is symptoombestrijding: de minister vult de maagjes van achtergestelde schoolkinderen, maar ze lost het probleem van de honger niet op. Enfin, ik heb het nu over Homans, maar haar voorganger **Ingrid Lieten** (SP.A) was in hetzelfde bedje ziek. Armoede lijkt voor geen enkele Belgische politieke partij een prioriteit.» ■